

Sygn. akt III USK 189/21

POSTANOWIENIE

Dnia 24 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Leszek Bielecki

w sprawie z odwołania A. A.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

o zapłatę składek,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w dniu 24 czerwca 2021 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 23 grudnia 2019 r., sygn. akt III AUa (...),

I. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

II. odstępuje od obciążania skarżącego kosztami zastępstwa procesowego organu rentowego w postępowaniu kasacyjnym.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...) III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z 23 grudnia 2019 r. w sprawie III AUa (...) oddalił apelację odwołującego się A. A. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z 29 marca 2019 r. w sprawie IV U (...) oddalającego jego odwołanie od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K. z dnia 7 grudnia 2016 r. stwierdzającej, że odwołujący się, jako członek zarządu P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością odpowiada całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki z tytułu składek ubezpieczeniowych.

Odwołujący zaskarżył powyższy wyrok w całości skargą kasacyjną. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie prawa procesowego, tj. art. 227 w związku z art. 13 § 2 k.p.c., skutkujące uznaniem, że odwołujący się nie wykazał,

że egzekucja z majątku spółki była możliwa, pomimo przedstawienia przez niego wniosku dowodowego o przeprowadzenie dowodu z dokumentu, tj. wyroku wraz z uzasadnieniem wydanego przez Sąd Okręgowy w W. z 26 listopada 2015 r. w sprawie prowadzonej pod sygnaturą IV C (...) oraz wyroku wraz z uzasadnieniem wydanego przez Sąd Apelacyjny w (...) w sprawie prowadzonej pod sygnaturą VI ACa (...), co w konsekwencji doprowadziło do pominięcia w sprawie istotnej okoliczności, wpływającej na rozstrzygnięcie, bowiem dowód odnosił się do przesłanki bezskuteczności egzekucji, bez której wystąpienia nie jest możliwe przypisanie odwołującemu się odpowiedzialności za należności składkowe P. Sp. z o.o. oraz naruszenia prawa materialnego, tj. art. 116 § 1 pkt 1 lit. a) ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2020 r., poz. 1325 ze zm.) w związku z art. 362 i art. 5 k.c. przez niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że doszło do wykazania przesłanki bezskuteczności egzekucji w sytuacji, gdy prawidłowe prowadzenie postępowania sądowego ze skargi pauliańskiej umożliwiłoby wierzycielowi zaspokojenie się z przewłaszczonej nieruchomości, co stanowi przyczynienie się organu rentowego jako poszkodowanego do powstania szkody i powinno skutkować zmniejszeniem obowiązku jej naprawienia, tym bardziej, że odwołujący się nie ponosił winy za powstanie szkody w sytuacji, gdy złożył w pierwszym możliwym terminie wniosek o ogłoszenie upadłości P. Sp. z o.o., natomiast domaganie się należności składkowych w pełnej wysokości stanowi nadużycie prawa.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania sformułował istotne zagadnienie prawne: „czy mimo nieprawidłowego prowadzenia przez organ rentowy postępowania ze skargi pauliańskiej, która umożliwiłaby zaspokojenie się wierzyciela z przewłaszczonej nieruchomości, jest możliwe uznanie, że wykazano przesłankę bezskutecznej egzekucji przeciwko spółce, w której zarządzie zasiadał odwołujący się?”.

Wniósł o uchylenie w całości i zmianę zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego w K. poprzez ustalenie, że odwołujący się jako członek zarządu P. Sp. z o.o. nie odpowiada za jej zobowiązania należne za wskazane okresy, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Okręgowego w K., zniesienie postępowania w obu instancjach i przekazanie sprawy Sądowi

Okręgowemu w K. do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Wskazując na powyższe wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów postępowania sądowego, w tym kosztów postępowania kasacyjnego i kosztów zastępstwa procesowego, według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną organ rentowy wniósł o wydanie postanowienia odmawiającego przyjęcia skargi do rozpoznania, albo o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego, w tym kosztów zastępstwa prawnego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługiwała na przyjęcie do merytorycznego rozpoznania.

Sąd Najwyższy, jako sąd kasacyjny, nie jest sądem powszechnym trzeciej instancji, zaś skarga kasacyjna nie jest środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie, a to z uwagi na przeważający w charakterze skargi kasacyjnej element interesu publicznego. Zgodnie z takim modelem skargi kasacyjnej jej rozpoznanie następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, wymienionych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. W konsekwencji tego, w art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej ustawodawca wymienił obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Wymóg ten wiąże się z tzw. przedsądem, polegającym między innymi na możliwości odmowy przez Sąd Najwyższy przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (art. 398⁹ § 2 k.p.c.), a jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca

nieprzypadkowo, konstruując wymagania skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego, na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie przedsądu, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach przedsądu bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest wszak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (postanowienia Sądu Najwyższego: z 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/08, LEX nr 459291; z 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134 i z 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392).

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Warunkiem skuteczności wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania w związku z występowaniem w sprawie istotnego zagadnienia prawnego jest przedstawienie problemu o charakterze abstrakcyjnym, dotychczas nierozstrzygniętego w orzecznictwie lub wymagającego pogłębionej wykładni przepisów prawa. Takim zagadnieniem prawnym jest zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, lecz także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Przedstawienie zagadnienia prawnego uzasadniającego wniosek o merytoryczne rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez sformułowanie problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało, i powołanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wtedy Sąd Najwyższy ma podstawę do oceny, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” i to „istotnym” (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950; z 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307).

Powyższych wymagań skarżący jednak nie spełnił i nie zdołał wykazać występowania w sprawie wskazanej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Po pierwsze w utrwalonej judykaturze Sądu Najwyższego pojęcie „właściwego czasu” do wszczęcia postępowania o ogłoszenie upadłości zostało jednolicie i wystarczająco wyjaśnione. Jest to czas, w którym majątek dłużnej spółki przestał oczywiście wystarczać na zaspokojenie wszystkich długów (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 20 września 2000 r., I CKN 270/00, LEX nr 51340; 8 stycznia 2008 r., I UK 172/07, OSNP 2009 nr 3-4, poz. 51; 14 stycznia 2011 r., II UK 171/10, LEX nr 786388 lub 5 maja 2010 r., II UK 351/09, LEX nr 604224). Przy weryfikowaniu zachowania „właściwego czasu” do wystąpienia z wnioskiem o ogłoszenie upadłości należy uwzględnić okoliczności, w których nawet wszczęcie postępowania naprawczego lub układowego może być ocenione jako zawinione przy ocenie spóźnionego złożenia wniosku o upadłość, zwłaszcza gdy próba sanacji została podjęta już po powstaniu stanu niewypłacalności dłużnej spółki, który wymagał złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika, który nie spłacał

należności objętych układem powstałych przed jego zawarciem oraz należności bieżących (wyroki Sądu Najwyższego z 7 maja 1997 r., II CKN 117/97, LEX nr 50806 i z 19 marca 2010 r., II UK 258/09, OSNP 2011 nr 17-18, poz. 239).

Biegły sądowy w zakresie finansów i rachunkowości stwierdził jednoznacznie, że niewypłacalność spółki zaistniała 16 lutego 2011 r. Zatem złożenie wniosku o upadłość powinna nastąpić najpóźniej 2 marca 2011 r. tymczasem wniosek ten został złożony dopiero 29 października 2013 r.

Nie podlega też kontrowersjom, że egzekucja z majątku spółki, o której mowa w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy systemowej jest bezskuteczna, jeżeli nie istnieje żadna możliwość zaspokojenia egzekwowanych wierzytelności z jakiegokolwiek majątku dłużnika. Bezskuteczność egzekucji rozumiana jest jako niemożność uzyskania zaspokojenia z całego majątku spółki, a nie tylko z pewnych jego składników. Takie ustalenie jest uprawnione nie tylko wtedy, gdy egzekucja była prowadzona do całego majątku spółki i nie dała rezultatu, lecz także, gdy egzekucja ze znanego organowi ubezpieczeń społecznych (wierzycielowi) majątku spółki okazała się w całości lub w części bezskuteczna, a odpowiedzialni członkowie zarządu nie wskazali w postępowaniu egzekucyjnym na inne mienie spółki, z którego egzekucja umożliwiałaby zaspokojenie tych zaległości w znacznej części. Wyjaśnienia sformułowanego w art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej pojęcia "bezskuteczność egzekucji" Sąd Najwyższy dokonał w uchwale składu Siedmiu Sędziów z 13 maja 2009 r., I UZP 4/09 (OSNP 2009 nr 23-24, poz. 319), stwierdzając w jej motywach, że przez "bezskuteczność egzekucji" należy rozumieć stan rzeczy, w którym nie ma jakiegokolwiek wątpliwości, iż nie zachodzi żadna możliwość zaspokojenia egzekwowanej wierzytelności z jakiegokolwiek części majątku dłużnika, co może być stwierdzone nie tylko postanowieniem o umorzeniu postępowania egzekucyjnego ze względu na jego bezskuteczność, ale także postanowieniem o umorzeniu postępowania upadłościowego (art. 361 pkt 1 Prawa upadłościowego i naprawczego) lub o oddaleniu wniosku o ogłoszenie upadłości (art. 13 ust. 1 i 2 tego Prawa). Istotne jest to, aby na dzień wydania przez organ rentowy decyzji przenoszącej na członka zarządu odpowiedzialność za zaległości składkowe spółki nie posiadała ona jakiegokolwiek majątku, z którego możliwe byłoby zaspokojenie

wierzytelności organu rentowego (por. wyroki Sądu Najwyższego: z 17 lipca 2009 r., I UK 49/09, LexPolonica nr 2214837; z 2 września 2009 r., II UK 336/08, LexPolonica nr 2339959; z 14 kwietnia 2010 r., III UK 83/09, LexPolonica nr 3028483; z 23 marca 2012 r., II UK 152/11, LexPolonica nr 3930328; z 25 kwietnia 2012 r., II UK 218/11, OSNP 2013 nr 7-8, poz. 90). W tej argumentacji Sądu Najwyższego podkreśla się, że bezskuteczność egzekucji, która polega na braku możliwości przymusowego zaspokojenia wierzyciela publicznoprawnego w toku wszczętej i przeprowadzonej przez właściwe organy egzekucji skierowanej do majątku spółki, może być wykazana nie tylko na podstawie postanowienia o umorzeniu postępowania egzekucyjnego, ale także w inny sposób, który nie podaje w wątpliwość oceny, że środki majątkowe dłużnika nie wystarczały na zaspokojenie istotnej (znaczej) części długu (wyrok Sądu Najwyższego z 22 października 2013 r., III UK 154/12, LEX nr 1463908; wyrok Sądu Najwyższego z 24 września 2015 r., II UK 297/14, LEX nr 1816557). Bezskuteczność egzekucji to stan obiektywny, wynikający z braku majątku, który sprawia, że potencjalna egzekucja nie pozwoliłaby zaspokoić wierzytelności w całości lub w części (wyrok Sądu Najwyższego z 11 sierpnia 2016 r., II UK 315/15, LEX nr 2120893).

Przy ocenie przeciwnego stanowiska skarżącego Sąd drugiej instancji trafnie podkreślił, że organ rentowy wykazał przesłanki z art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej wymagane do orzeczenia o odpowiedzialności członka zarządu. Z ustalonego w sprawie stanu faktycznego wynika, że już w 2009 r. dyrektor oddziału ZUS w K. zajął rachunek bankowy spółki, postępowanie egzekucyjne zostało zawieszone na wniosek spółki 3 grudnia 2009 r., na okres do 30 listopada 2010 r. Wobec niewywiązywania się spółki z uzgodnionych warunków, dyrektor oddziału ZUS w K. 24 listopada 2010 r. ponownie podjął działania egzekucyjne z rachunku bankowego spółki. Organ rentowy uzyskał wpis hipoteki przymusowej za okres luty 2008 do sierpień 2009 na nieruchomości będącej własnością spółki, drugą hipotekę za okres wrzesień 2009 do grudzień 2010 uzyskał 13 kwietnia 2011 r. Kolejny wniosek o wpis hipoteki został oddalony, bowiem spółka nie była właścicielem nieruchomości, ponieważ 22 grudnia 2011 r. zawarła z P. Sp. z o. o. umowę przewłaszczenia tej nieruchomości na zabezpieczenie. Wniosek o upadłość z możliwością zawarcia układu został natomiast do sądu złożony dopiero 29

października 2013 r., mimo iż wcześniej spółka przestała regulować zobowiązania względem organu rentowego. Z powyższego wynika, że organ rentowy podejmował próby wyegzekwowania od spółki zaległych należności, niestety podejmowane przez organ czynności w kierunku egzekucji należności, okazywały się nieskuteczne.

Dodatkowo wskazać należy, że zaniechania lub zaniedbania w regulowaniu długów obarczają wyłącznie dłużnika, który potencjalnie mógłby wierzytelności uregulować choćby część obarczającej go subsydiarnie odpowiedzialności za długi publicznoprawne. W każdym razie w postępowaniu egzekucyjnym wykluczona jest pasywność dłużników lub zatajenie informacji o posiadanym majątku, a w konsekwencji bezpodstawne jest bierne, bezpodstawne oraz oczywiście bezzasadne oczekiwanie, że w poszukiwaniu majątku do zaspokojenia długów wyręczy go organ rentowy lub egzekucyjny, zwłaszcza w kontekście postanowienia o umorzeniu postanowienia upadłościowego ze względu na brak majątku, który nie wystarczał nawet na pokrycie kosztów tego postępowania. W konsekwencji dokonana przez Sąd drugiej instancji subsumpcja ustalonego stanu faktycznego pod wskazane w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku normy prawne nie nasuwała jakichkolwiek wątpliwości, a zaskarżony osąd przedmiotowej sprawy był prawidłowy.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia do rozpoznania skargi kasacyjnej na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c., orzekając o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym na podstawie art. 102 k.p.c.